

Komentar in karta: 2/28

SLA V130a.01 'podstrešna soba'

Karmen Kenda-Jež, Tjaša Jakop

1. Gradivo

Gradivo za vprašanje 'prostor v stavbi med streho in stropom najvišje etaže, namenjen zlasti za bivanje, zadrževanje ljudi', knj. *podstréšna sóba* (ê, ó), so popisovalci začeli zbirati šele po Riglerjevi preureditvi vprašalnice leta 1961, zato je mreža odgovorov redka. Kljub temu gradivo izkazuje precejšnjo poimenovalno raznolikost z velikim številom enkratnih pojavitev, saj gre za poimenovanja novejše predmetnosti. Na podatek, da podstrešnih sob v raziskovalni točki niso poznali, naletimo izjemoma (npr. v T156 in T368).

Leksem *čumnata* v T229 je bil v času zapisa označen kot zastarel, *cimer* v T264 kot redek, *podstrešna soba* v T375 pa kot knjižno poimenovanje. Besedna zveza *gornja soba* v T376 in T381 naj bi bila novejša.

2. Morfološka analiza

pod streho/strehoj < **podъ strěx-ojǫ/strěx-ojǫ-jъ* ← **podъ* 'pod' + **strěx-a* 'streha'
za **streho** < **za strěx-ojǫ* ← **za* 'za' + **strěx-a*

podstrešje < **podъ-strěš-bj-e* ← **podъ* 'pod' + **strěx-a*

podstrešek < **podъ-strěš-bk-ъ* ← **podъ* 'pod' + **strěx-a*

pod strešino < **podъ strěš-in-ojǫ* ← **podъ* 'pod' + **strěš-in-a*

podstrešina < **podъ-strěš-in-a* ← **podъ* 'pod' + **strěš-in-a*

zgornjica < **sъ-gor-bŋ-ic-a* ← **sъ-gor-bŋ-b* 'zgornji' (← **sъ(n)* 'z, dol' + **gor-a* 'gora')

podstražnica < **podъ-storž-bn-ic-a* ← **podъ* 'pod' + **storž-b* 'nekaj štrlečega'

pod < **pod-ъ* 'tla'

podič < **pod-it-ъ*

na podu < **na pod-* ← **na* 'na' + **pod-ъ*

na vrhu < **na vbrx-u* ← **na* 'na' + **vbrx-ъ* 'vrh'

na ta zgornjemu vrhu < **na tъ sъ-gor-bŋ-ěmu vbrx-u* ← **na* 'na' + **ta/*tъ/*tě/*tę* 'ta' + **sъ-gor-bŋ-b* 'zgornji' (← **sъ(n)* 'z, dol' + **gor-a* 'gora') + **vbrx-ъ*

ta na hleve < **ta na xlěv-ě* ← **ta* 'tam' + **na* 'na' + **xlěv-ъ* 'hlev, staja'

//**ispa** < **(jъstъp)-a* ← rom. **extupa* (brez lenizacije **-p-* > *-b-*) 'ogrevana soba' (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ *u* v T013)

//**izba** < *(jbstvb)-a ← rom. *extuba (z lenizacijo *-p- > -b-) 'ogrevana soba' (Furlan 2009: 125, op. 14; o možnem germanskem izvoru besede gl. Pronk-Tiethof 2013: 178–179) (// ≥ j v T159, T235, T410, T417)

izbica < *(jbstvb)-ic-a

hiša < *(xyš)-a ← stvnem. hūs *[hūš] 'hiša' (> nem. Haus 'hiša')

na hiši < *na (xyš)-i ← *na 'na' + *(xyš)-a

podstrešna hiša < *podb-strěš-ьn-a-j-a (xyš)-a ← *podb 'pod' + *strěx-a + *(xyš)-a

(ta) gorenja hiša < *(ta) gor-ěń-a-j-a (xyš)-a ← (*ta 'ta') + *gor-ěń-b 'zgornji' + *(xyš)-a

ta zgornja hiša < *ta sь-gor-ьń-a-j-a (xyš)-a ← *ta/*tь/*tě/*tę 'ta' + *sь-gor-ьń-b 'zgornji' (← *sь(n) 'z, dol' + *gor-a 'gora') + *(xyš)-a

gornja hiša < *gor-ьń-a-j-a (xyš)-a ← *gor-ьń-b 'gornji, zgornji' (← *gor-ě 'gori, zgoraj') + *(xyš)-a

hiša pod streho < *(xyš)-a podb strěx-ojǫ ← *(xyš)-a + *podb 'pod' + *strěx-a

hišica < *(xyš)-ic-a

podstrešna hišica < *podb-strěš-ьn-a-j-a (xyš)-ic-a ← *podb 'pod' + *strěx-a + *(xyš)-ic-a

podstrešna hiža < *podb-strěš-ьn-a-j-a (xyž)-a ← *podb 'pod' + *strěx-a + *(xyž)-a (← stvnem. hūs- *[hūž-] 'hiša' (> nem. Haus 'hiša'))

na hiži < *na (xyž)-i ← *na 'na' + *xyž-a

nahiž < *na-(xyž)-b ← *na 'na' + *xyž-a

hiža (gori) na podu < *(xyž)-a (gor-ě) na pod- ← *(xyž)-a + (*gor-ě 'gori, zgoraj') + *na 'na' + *pod-ь 'tla'

na paDlašu hiža < *na (padlaš)- (xyž)-a ← *na 'na' + *(padlaš)-b (← madž. padlás 'podstrešje') + *(xyž)-a (D ≥ Ø v T399)

kam//ra < *(kamr)-a ← srvnem. kamer (< kamere) 'izba' (> nem. Kammer 'sobica') (// ≥ b v T075, T148, T240, T339)

podstrešna kam//ra < *podb-strěš-ьn-a-j-a (kamr)-a ← *podb 'pod' + *strěx-a + *(kamr)-a (// ≥ b v T148)

čimper kamra < *(cimpr)-ь (kamr)-a ← *(cimpr)-ь (← bav. stvnem. *zimpar za stvnem. zimbar 'gradbeni les, lesena zgradba, stanovanjski prostor, stanovanje' (> nem. Zimmer 'soba')) + *(kamr)-a

kam//ra na solarju < *(kamr)-a na (solar)-u < *(kamr)-a + *na 'na' + *(solar)-ь (← furl. solár 'podstrešje') (// ≥ b v T080)

kam//ra na kašči < *(kamr)-a na (kašč)-i < *(kamr)-a + *na 'na' + *(kašč)-a (← srvnem. kaste 'omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča' (> nem. Kasten 'zaboj, skrinja, omara, škatla'), prevzem v narečja z ohranjenim šć (Ramovš 1924: 273)) (// ≥ b v T108)

- kam//ra v šofiti** < *(*kamr*)-a vь (*šofit*)-i < *(*kamr*)-a + *vь(n) 'v' + *(*šofit*)-a (← it. *soffitta* 'strop, podstrešje') (// ≥ b v T142)
- kamra v Gruštu** < *(*kamr*)-a vь (*grušt*)-u < *(*kamr*)-a + *vь(n) 'v' + *(*grušt*)-ь (← nem. *Gerüst* 'oder', bav. srvnem. **gerust*, srvnem. *gerüste* 'priprava, orodje, ogrodje') (G ≥ 0 v T166)
- kam//rica** < *(*kamr*)-ic-a (// ≥ b v T090, T156)
- cimer** < *(*cimr*)-ь ← srvnem. *zimmer*, *zimer* 'gradbeni les, lesena stavba, stanovanje', nem. *Zimmer* 'soba'
- na cimru** < *na (*cimr*)-u ← *na 'na' + *(*cimr*)-ь
- podstrešni cimer** < *podь-strěš-ьn-ь-j-ь (*cimr*)-ь ← *podь 'pod' + *strěx-a + *(*cimr*)-ь
- zgornji cimer** < *sь-gor-ьń-b-j-ь (*cimr*)-ь ← *sь-gor-ьń-b 'zgornji' (← *sь(n) 'z, dol' + *gor-a 'gora') + (*cimr*)-ь
- ta vrhnji cimer** < *ta vьrx-ьń-b-j-ь (*cimr*)-ь ← *ta/*tь/*těl/*tę 'ta' + *vьrx-ьń-b 'vrhnji' + *(*cimr*)-ь
- cimer na podstrešini** < *(*cimr*)-ь na podь-strěš-in-i ← *(*cimr*)-ь + *na 'na' + *podь-strěš-in-a (← *podь 'pod' + *strěx-a)
- cimer na diljih** < *(*cimr*)-ь na (*dil*)-ix ← *(*cimr*)-ь + *na 'na' + *(*dil*)-ę (← nem. *Diele* '(podna) deska')
- cimra** < *(*cimr*)-a
- dahcimer** < *(*daxcimr*)-ь ← nem. *Dachzimmer* 'podstrešna soba'
- dahcimra** < *(*daxcimr*)-a
- cimper** < *(*cimpr*)-ь ← bav. stvnem. **zimpar* za stvnem. *zimbar* 'gradbeni les, lesena zgradba, stanovanjski prostor, stanovanje' (> nem. *Zimmer* 'soba')
- na cimpru** < *na (*cimpr*)-u ← *na 'na' + *(*cimpr*)-ь
- cimber** < *(*cimbr*)-ь ← srvnem. *zimber* 'gradbeni les, lesena stavba, stanovanje'
- dilje** < *(*dil*)-ę ← nem. *Diele* '(podna) deska'
- na diljah/diljih** < *na (*dil*)-axь/(*dil*)-ixь ← *na 'na' + *(*dil*)-ę
- dilja** < *(*dil*)-a (s. mn.)
- štibeljc** < *(*štiblj*)-ьc-ь
- dahštibelj** < *(*daxštiblj*)-ь ← avstr. bav. nem. **Dachstübel* 'podstrešna sobica' v bav. nem. izgovoru (ü > i) za nem. *Dachstube* 'podstrešna soba'
- kašča** < *(*kašč*)-a ← srvnem. *kaste* 'omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča' (> nem. *Kasten* 'zaboj, skrinja, omara, škatla'), prevzem v narečja z ohranjenim šć (Ramovš 1924: 273)
- kašč** < *(*kašč*)-ь
- kukrl** < *(*kukrl*)-ь ← avstr. nem. *Guckerl* 'lina' (Österreichisches Wörterbuch³⁷1991)
- kukrle** < *(*kukrl*)-e ← avstr. nem. *Guckerl* 'lina' (Österreichisches Wörterbuch³⁷1991)
- //**ahker** < *(*axkeř*)-ь ← kor. nem. *Arker* za nem. *Erker* 'odprtina v strehi, skozi katero se podaja seno in slamo na podstrešje' (Striedter-Temps 1963: 79) (// ≥ j v T005)

a//her < *(*axeř*)-b ← kor. nem. *Arker* za nem. *Erker* 'odprtina v strehi, skozi katero se podaja seno in slamo na podstrešje' (Striedter-Temps 1963: 79) (// ≥ j v T271)

dahboden < *(*daxbodn*)-b ← nem. *Dachboden* 'podstrešje'

ravn pod strehoj < *(*ravn*)-b *podb strěx-ojō-jb* ← *(*ravn*)-b (← nem. *Raum* 'prostor') + **podb* 'pod' + **strěx-a* 'streha'

kamarin < *(*kamarin/kamerin*)-b ← furl. *camarin*, ben. it. *camarin*, *camerin*, it. *camerino* 'sobica'

čamera < *(*tamer*)-a ← furl. *cjamarare* 'soba'

solar < *(*solař*)-b ← furl. *solâr* 'podstrešje'

linda < *(*lind*)-a ← furl. *linde*, ben. it. *linda* 'kap, napušč'

šufit/sufit < *(*šufit/sufit*)-b ← furl. *sufit* 'strop'

šofit/sofit < *(*šofit/sofit*)-b ← furl. *sofit*, it. *soffitto* 'strop'

šufitana < *(*šufitan*)-a, nejasno, prim. it. *soffitta* 'podstrešje'

čufita, nejasno, verjetno v zvezi s furl. *sufit* 'strop'

ta pod kuveRtom < **ta podb (kuvert)-om-b* ← **ta* 'tam' + **podb* 'pod' + **(kuvert)*-b (← furl. *cuviert* 'streha') (R ≥ Ø v T057)

žgabcin < *(*žgabcin*)-b ← it. *sgabuzzino* 'kamra, ropotarnica'

čumnata < *(*čumnat*)-a ← rom. **caminata* 's kaminom opremljena soba'

padlaš < *(*padlaš*)-b ← madž. *padlás* 'podstrešje'

soba < *(*sob*)-a ← hrv. *soba* 'soba' (← madž. *szoba* 'soba')

podstrešna soba < **podb-strěš-bn-a-j-a (sob)-a* ← **podb* 'pod' + **strěx-a* + *(*sob*)-a

ta vrhnja soba < **ta vbrx-bñ-a-j-a (sob)-a* ← **ta*/**tʰ*/**tě*/**tę* 'ta' + **vbrx-bñ-b* 'vrhnji' + *(*sob*)-a

gornja soba < **gor-bñ-a-j-a (sob)-a* ← **gor-bñ-b* 'gornji, zgornji' (← **gor-ě* 'gori, zgoraj') + *(*sob*)-a

(ta) zgornja soba < *(*ta*) *sʰ-gor-bñ-a-j-a (sob)-a* ← (**ta*/**tʰ*/**tě*/**tę* 'ta') + **sʰ-gor-bñ-b* 'zgornji' (← **sʰ(n)* 'z, dol' + **gor-a* 'gora') + *(*sob*)-a

soba na podstrešju < *(*sob*)-a *na podb-strěš-bj-u* ← *(*sob*)-a + **na* 'na' + **podb-strěš-bj-e* (← **podb* 'pod' + **strěx-a*)

soba na kašči < *(*sob*)-a *na (kašč)-i* ← *(*sob*)-a + **na* 'na' + *(*kašč*)-a (← srvnem. *kaste* 'omara, skrinja (za obleko, živilo), kašča' (> nem. *Kasten* 'zaboj, skrinja, omara, škatla'), prevzem v narečja z ohranjenim šč (Ramovš 1924: 273))

soba na izbi < *(*sob*)-a *na (jʰstʰb)-i* ← *(*sob*)-a + **na* 'na' + *(*jʰstʰb*)-a

soba na cimpru < *(*sob*)-a *na (cimpr)-u* ← *(*sob*)-a + **na* 'na' + *(*cimpr*)-b

soba na diljah/diljih / na diljah soba < *(*sob*)-a *na (dil)-ixʰ/(dil)-axʰ* ← *(*sob*)-a + **na* 'na' + *(*dil*)-e (← nem. *Diele* '(podna) deska')

frča//D//a, nejasno (D ≥ l v T187, ljudskoetimološko; D ≥ Ø v T263, T268; 1. // ≥ r v T263, T268, T278; 2. // ≥ n v T278)

fičara, nejasno

kamurica < *(*kamur*)-ic-a ← *(*kamur*)-a, nejasno, verjetno v zvezi s *(*kamr*)-a (← srvnem. *kamer* (< *kamere*) 'izba' (> nem. *Kammer* 'sobica')) (prim. ERHSJ II: 24, *kāmara*)

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *ahker* v T005, *zgoranjica* v T045, *ta pod kuvertom* v T057, *linda* v T060, *čamera* v T061, *žgabucin* v T097, *kamarin* v T112, *štuk* v T180, *fičara* v T272, *padlaš* v T401, *ravn pod strehoj* v T414 in *dahboden* v T415.

Kot enkratne besedne zveze s *hiš-* so kartirani leksemi z levimi (*gornja hiša* v T314, *podstrešna hišica* v T411) in desnimi prilastki (*hiša pod streho* v T385).

Kot enkratna predložna zveza s *hiš-* je kartiran leksem *na hiši* v T270.

Kot enkratnica s *-hiž-* je kartiran leksem *nahiž* v T374.

Kot enkratna besedna zveza s *hiž-* je kartirana besedna zveza *na padlašu hiža* v T399.

Kot enkratna predložna zveza s *hiž-* je kartiran leksem *na hiži* v T401.

Kot enkratna predložna zveza s *streh-* je kartiran leksem *za streho* v T298.

Kot enkratnica s *-streš-* je kartiran leksem *podstrešek* v T410.

Kot enkratna predložna zveza s *streš-* je kartiran leksem *pod strešino* v T204.

Kot enkratna predložna zveza z *vrh-* je kartiran leksem *na ta zgornjemu vrhu* v T204.

Kot enkratnica s *kašč-* je kartiran leksem *kašč* v T082.

Kot enkratne besedne zveze s *kamr-* so kartirani leksemi z levimi (*podstrešna kamra* v T148 in *cimper kamra* v T267) in desnimi prilastki (*kamra na solarju* v T080, *kamra na kašči* v T108, *kamra v šofiti* v T142 in *kamra v gruštu* v T166).

Kot enkratnica s *cimr-* je kartiran leksem *cimra* v T361.

Kot enkratne besedne zveze s *cimr-* so kartirani leksemi z levimi (*ta vrhnji cimer* v T213, *zgornji cimer* v T315 in *podstrešni cimer* v T267) in desnimi prilastki (*cimer na podstrešini* v T198 in *cimer na diljih* v T328).

Kot enkratna predložna zveza s *cimr-* je kartiran leksem *na cimru* v T016.

Kot enkratnica s *cimpr-* je kartiran leksem *cimper* v T252.

Kot enkratna predložna zveza s *cimpr-* je kartiran leksem *na cimpru* v T270.

Kot enkratnica s *kukrl-* je kartiran leksem *kukrl* v T331.

Kot enkratnica s *pod-* je kartiran leksem *podič* v T098.

Kot enkratne besedne zveze s *sob-* so kartirani leksemi z levimi (*ta vrhnja soba* v T249) in desnimi prilastki (*soba na kašči* v T133, *soba na cimpru* v T264, *soba na izbi* v T284 in *soba na podstrešju* v T407).

Kot enkratnica s *šufit-/sufit-* je kartiran leksem *šufitana* v T074.

Kot enkratnica z *dilj-* je kartiran leksem *dilja* (s Imn) v T378.

Kot opisno poimenovanje sta kartirana leksema *gor na kamre* v T081 in *v kameri pod šofit* v T413.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *kamrica* in *kukrle* v T008, *pod streho* in *na vrh* v T187,

podstrešna soba v T202, *čumnata in izba* v T229, *soba na izbi in podstrešna soba* v T234, *cimper* v T240, *kamurica* v T339, *štibeljc* v T411 ter *ispa in dahštibelj* v T415.

4. Uporabljena dodatna literatura

Österreichisches Wörterbuch ³⁷1991; Rajh 2010

5. Primerjaj

SLA: V131a.01 *dnevna soba (hiša)* (2/25), V131A.01 *spalnica (kamra)* (2/26), V132.01 *podstrešje* (2/29), V139.01 *strop* (2/14); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 339; ASLEF: /; HJA: /; ÚMNYA: /

6. Etnološka osvetlitev

Podstrešna soba je s stenami in stropom ograjen prostor na sicer odprtem podstrešju. Taki prostori so bili večinoma dodatno bivalno dopolnilo enostanovanjskih pa tudi večstanovanjskih hiš in so se uveljavili zlasti v prvi polovici 19. stoletja. Ponekod so podstrešne sobe preuredili iz lesenih podstrešnih kašč (Ribniško polje), zato se je zanje obdržalo ime *ahker*. Nekdanje kašče so ometali z notranje strani, pobelili stropo in stene ter jih opremili s pohištvom. V drugi polovici 19. stoletja so na osrednjem, alpskem in panonskem območju gradili hiše z že vnaprej načrtovano podstrešno sobo, ki je bila ponavadi na mestu *frčade*. Notranjost sta osvetljevali dve ali le eno pokončno okno. Notranja oprema manjših podstrešnih sob je bila navadno skromna: postelja, omara, miza in stol ali klop ter nekaj stenskega okrasja. V trgih in zlasti mestih so večstanovanjske hiše že v 18. stoletju imele podstrešne sobe za več družinsko nepovezanih stanovalcev. S povečanjem potreb po stanovanjih, zlasti po 2. svetovni vojni so v času modnih mestnih in trških prenov (70. in 80. leta 20. stoletja) podstrešja številnih hiš v družbeni lasti v celoti preuredili v razmeroma udobna, celo razkošna stanovanja. Podstrešno stanovanje je takrat postalo del družbenega prestiža, še posebej v nekaterih intelektualnih krogih (npr. arhitekti, umetniki v Piranu, Ljubljani, Celju idr.).

Prim.: SEL 2004

7. Skica

